

1887_1926

Leon Donici

LEON DONICI

SCRIERI

Ediție în două volume

1

PROZĂ LITERARĂ
ÎN VOLUME

Text îngrijit, prefață, tabel cronologic, note și comentarii,
bibliografie critică selectivă de Ana-Maria BREZULEANU

Știința

lui Lenin, unul din conducătorii principali ai partidului. Opozant al lui Stalin, e scos în 1925 din toate funcțiile, exclus din partid în 1927 și exilat, cu domiciliu obligatoriu, la Alma-Ata, în 1928; izgonit din Uniunea Sovietică în 1929, după ce primește azil temporar la Prirkipo (Turcia), Saint-Palais și Barbizon (Franța), Weskal (Norvegia), se instalează la Coyokan (Mexic). Întemeiază a IV-a Internațională și conduce lupta împotriva lui Stalin din interiorul mișcării comuniste. Dictatorul de la Kremlin trimite un asasin, care-l ucide zdrobindu-i capul cu un baston de alpinism. Doctrinar politic, orator, critic literar, este autorul a numeroase cărți, din care cele mai însemnate sunt: *Literatură și revoluție* (1922), *Viața lui Lenin* (1924), *Învățămintele lui Octombrie* (1924), *Revoluția permanentă* (1930), *Istoria revoluției ruse* (1931–1933), *Revoluția trădată* (1937). A prevăzut înțelegerea între Stalin și Hitler (*În fața noului război mondial*, 1937).

TERETELLI (IRAKLII), revoluționar rus menșevic. Ministru de Interne în guvernul provizoriu; în iulie 1917, declanșează represiunea împotriva bolșevicilor și anarhiștilor. Fuge, după revoluția din octombrie, în Caucaz.

VANDERVELDE (EMIL), 1866–1938, om politic belgian, născut la Ixelles. Fruntaș socialist, președinte al Internaționalei a II-a. Ministru de Externe între 1925 și 1927.

VINAVER (MAKSIM MOISEVICI), 1863–1926, om politic rus. Deputat în Dumă, emigrează după revoluție la Paris, unde editează *Tribuna evreiască*, tipărită în trei limbi. Editor al hebdomadurului e Chaïnon, supliment literar al ziarului *Ultimele știri*. Autor de memorii.

VINOGRADOV (PAVEL GAVRILOVICI), 1854–1925, istoric rus, născut la Kostroma, profesor de istorie la Universitatea din Moscova (1884). Demisionează în 1902 și se stabilește la Oxford, unde ajunge profesor în 1903. Specialist în drept medieval și drept comparat. Moare la Paris.

VOLKONSKI (SERGHEI GRIGORIEVICI), 1788–1865, prinț rus. General-maior, face parte dintre decembriști și este exilat în Siberia până în 1856. Moare în satul Vorovski, din regiunea Cernigov.

VOLODARSKI (MOISEI MARKOVICI GOLDSTEIN), 1891–1918, editor rus, patron de ziare, susținător al bolșevicilor, membru al Sovietului Petrogradului. Asasinat în 1918 de socialistul revoluționar Sergheev.

WILHELM al II-lea, 1859–1941, rege al Prusiei și împărat al Germaniei (1888–1918). Fiul al lui Wilhelm I, născut la Potsdam. A promovat o politică de expansiune, care a condus la Primul Război Mondial. Silit să abdice după înfrângerea Germaniei, se refugiază în Olanda, unde și moare.

ZASULICI (VERA IVANOVNA), 1849–1919, militantă a mișcării poporaniste, tero-riste, Narodnaia Volea. Încearcă în 1878 să-l asasineze pe guvernatorul Petersburgului. Sub influența lui Martov, aderă la marxism. Face parte dintre fondatorii grupării Eliberarea Muncii, la Geneva în 1883. Membră a fracțiunii menșevice, se opune revoluției din octombrie.

ZINOVIEV (GRIGORI EVSEEVICI, zis APFELBAUM), 1883–1936, om politic rus, născut la Elisavetgrad; președinte al Sovietului din Petersburg, membru în biroul politic al Partidului Comunist Rus, președinte al Kominternului între 1919 și 1926. Aliat cu Troțki împotriva lui Stalin, e exclus din partid în 1927. Acuzat de trădare în primul mare proces politic înscenat de Stalin, condamnat la moarte și executat la Moscova.

CUPRINS

Rătăcior între două lumi (<i>Ana-Maria Brezuleanu</i>)	5
<i>Leon Donici: tabel cronologic</i>	18
<i>Argument editorial</i>	29

NOUL SEMINAR (roman)

Noul seminar	32
--------------------	----

FLOARE AMARĂ (nuvele)

„Vasil Vasilici”	228
Profesorul de teologie	236
Dansul morților	282
Dezbaterea	290
Cântec trist	312
O casă aparte	319
Bunica	331
Dătătoare de viață	341

REVOLUȚIA RUSĂ Amintiri, schițe și impresii

COLOSUL CU PICIOARE DE LUT	355
I. Preludii – Mobilizarea – Un sceptic: Kerenski – Războiul și mulțimea – Primul asalt: la Ambasada Germană – Plecarea pe front	355
II. Decorul unui act istoric – „Unirea solemnă a împăratului cu poporul” – Discursul împăratului	358
III. Duma de Stat – Sosirea împăratului – Cuvântarea – Dezamăgirea – Purișkevici și Miliukov – Scena sărutării	361

IV. Purișkevici – „Miliukov! Nu vreau să te ating nici cu piciorul” – Elocvența lui Purișkevici – Purișkevici și sărbătoarea proletariatului – Purișkevici și războiul – Schimbarea lui – Dicționarul parlamentar	364
V. Plecarea gărzii imperiale la război – Regimentul Semenovski – Generalul Renenkampf în Prusia – Lângă Königsberg – Împăratul la Moscova	367
VI. Mobilizarea în provincie – Întâlnirea cu artileria japoneză – Războiul cu chinezii – Țăranii – Dezertorii – Nobilii – Înfrângerea lui Renenkampf – „Trădarea” – Răniții – Împărăteasa și răniții – „Moartea, Maiestatea voastră! Numai moartea!”	370
VII. Vestea înfrângerii – Arhiducele Nicolae – Descoperirea trădătorilor – Procesul Measoiedov – Trădătorii adăpostiți la Palat – Marile lupte de la Varșovia – Armatele fără aprovizionare	373
TRĂDAREA	377
I. Petrogradul în zilele războiului – Surorile de caritate și arhiducele – Scandalul – Dorința lui Rasputin de a binecuvânta armata și frontul – „Vino imediat. Te vor biciui cu mare plăcere”	377
II. În Galiția – Panică la Petrograd – Evacuarea Petrogradului – împăratul, comandant suprem – Rasputin binecuvântează armata pe front	380
LUPTE FĂRĂ SÂNGE	384
I. Războiul și socialiștii ruși – Partidul bolșevicilor – Activitatea lui Cernov în străinătate – Cum era privit războiul în 1914 și 1915 – Societatea de Religie și Filosofie din Petrograd – Înfrângere sau victorie? – Gorki și războiul	384
II. Maxim Gorki	387
III. Intriga Hvostov-Protopopov – Scrisorile împărătesei către Rasputin – Protopopov ministru – Cenzura	390
IV. Leonid Andreev	393
PRIMA FURTUNĂ	397
I. Primele mișcări – „Revoluția imposibilă” – Doi oameni care nu vreau să creadă în revoluție: Skobelev și Steklov – Soldații se pregătesc	397

II. Revoluția izbucnește – Soldații în stradă – Un episod – Cum s-a răscolat regimentul Litovski – Soldatul Kiripicinikov, cel dintâi șef revoluționar – Lupta cu celelalte regimente – Revoluția se întinde – La Dumă – Aspecte – Revoluționar fără voce	400
III. Din jertfele revoluției: dosarele poliției – Luptele de stradă – Duma în stăpânirea revoluționarilor – Domnul Skobelev crede în revoluție – Rodzeanko – Detronarea împăratului	405
STEAGUL ROȘU	409
I. Miniștrii vechiului regim sunt arestați – Protopopi și Suhomlinov sub santinele – Mitropolitul arestat – Kerenski anunță noul guvern – Jurământul Școlii Militare de Artilerie	409
II. Statul cu trei guverne – Steklov socialistul – Miniștrii vechiului regim la interogatoriu – Batjocorirea mitropolitului – Obiectele strict interzise	412
III. Siberienii – Moartea unui general – Desființarea salutului militar – Primul soviet al soldaților și muncitorilor – Un orator din Caucaz – Rodzeanko	415
IV. Propaganda socialistă în armată – Dezgroparea și arderea lui Rasputin – Cum s-a consumat „Vrăjitorul” – Arestarea împărătesei și a familiei imperiale – Fuga împăratului	418
V. Odiseea împăratului – Plecarea spre Țarskoe Selo – În stația Dno – Împăratul încearcă să ajungă la Moscova – Planuri – Oprirea trenului în stația Malaia Vișera – Iar comisarul Bublikov – Planul de deschidere a frontierei – Bologae – Ordinul lui Gucicov – Împăratul pornește înapoi spre Moghiliov – „Ce repede merge trenul!”	421
VI. La Moghilev – Întâlnirea împăratului cu ministrul de Război, Alexandru Gucikov – Mama și fiul – Rămas-bun – Două trenuri	423
VII. Sechestrarea împăratului la palat – Arhiducele Mihail refuză tronul – Manifestele împăratului și arhiducelui – Amnistia politică – Bastilia rusă – Miniștrii vechiului regim la fortăreață	426
VIII. Napoleonul revoluției	429
REVOLUȚIONARI	432
I. Alexandru Teodorovici Kerenski	432
II. Activitatea lui Kerenski	435

III. Cum a fost primit în armată guvernul revoluționar – Revolta marinarilor din Kronstadt – Uciderea amiralului Viren și a ofițerilor – Tulburările se întind și în celelalte flote – „Frumusețea și mândria revoluției”	438
IV. Ordinea Petrogradului – Milițienii – „Cuvântul convingerii” – Jafurile și perchezițiile	441
V. Oratorul și publicul revoluționar – Situația economică a Rusiei după revoluție – Dezertările din armată – O scurtă istorie a bolșevismului	443
VI. Sovietul și guvernul provizoriu – Paza fostului împărat – Exilarea lui la Tobolsk – Arestarea arhiducelui Mihail – Arestarea mitropolitului Macarie din Moscova	446
VII. Un episod din revoluție – Pășania părintelui Guleaev – Ce poate un paracliser.	449
OASPECTII PRIN STRĂINĂTATE	453
I. Plehanov	453
II. Plehanov la Petrograd	457
III. Grigori Aleksinski	459
IV. Lenin și Troțki	462
REVOLUȚIA SE ADÂNCEȘTE	465
I. Domnia poporului – Concertele-mitinguri – De ce nu mai luptau soldații – Moartea burghezilor!	465
II. Bolșevicii dau asalt puterii – Manifestația de la 21 mai – Întâlnirea cu Rodzianko – Povestea cu pacturile și cu Dardanelele – Demisia guvernului – Noua epocă a revoluției	468
III. Kerenski, ministru de Război – Propaganda pentru ofensivă – Propaganda bolșevică – Comisarii supremi	470
IV. Comunizarea averilor	473
V. Ziarul lui Gorki – Campania lui Miliukov contra lui – Manifestația din 10 iunie – Guvernul de coaliție se clatină	476
VI. În mijlocul anarhiștilor – Cum trăiau anarhiștii	479
VII. Ofensiva lui Kornilov – Independența provinciilor – Bolșevicii se pregătesc	481
VIII. Zilele din iulie	484
IX. Zilele din iulie (continuare)	486

SFÂRȘITUL SE APROPIE	490
I. Prințul Petru Kropotkin	490
II. Boris Savinkov	492
III. Consfătuirea	494
IV. Kornilov pornește asupra Petrogradului – Eșuarea loviturii – Kerenski, stăpân deplin pe Rusia	496
V. Ziua fatală	498
VI. „Epoca nouă”	500
VII. Leon Troțki	502
VIII. Polivanov	505
ZILELE TRISTE	508
I.	508
II. Martirii	510
NOTE ȘI COMENTARIILE	513

Libria
Respo

din momentul venirii în țară, deși în România Leon Donici n-a stat decât puțini ani. În mare parte, aceste texte au fost preluate din antologia *Marele Arhimedes* apărută în 1997, la care s-au mai adăugat și altele necunoscute cititorului, cum ar fi *Negură*, *Carnetul roșu*, *Dintr-o scrisoare găsită*, *Regina ecranului*, *Parisul iarna*, *Pe marginea unui almanah*, *Două puncte de vedere*, *Flacăsmul*, *Unitatea națională: propaganda în Basarabia*, *Intermediatorii*, *Spre seară*, *Singura cale*. *Despre justificarea sabiei și a uciderii*. Ultimele două apar în traduceri din limba rusă, efectuate respectiv de Igor Measnikov și Nina Negru.

Compartimentul intitulat *Corespondență* cuprinde 13 scrisori adresate de L. Donici lui Octavian Goga, Cezar Petrescu, Mihail Sevastos, surorii Valeria, precum și unor intelectuali ruși ai timpului. Cele expediate rușilor V. S. Miroljubov, P. B. Struve, F. K. Sologub și E.A. Leațki se publică în premieră în traducerea lui Teodor Papuc.

Din dorința de a realiza o imagine cât mai cuprinzătoare a personalității lui Leon Donici, în două anexe ale volumului au fost incluse articole care aparțin unor nume de prestigiu ale literaturii și culturii românești și reflectă receptarea critică a creației scriitorului în contextul literar, precum și o serie de mărturii extrase din presa timpului despre Leon Donici: acestea fie conțin detalii biobibliografice prețioase (ca, de pildă, textele lui E. Titeanu despre acțiunile proromânești ale lui Donici la Paris), fie se remarcă prin frumusețea și forța evocării scriitorului basarabean. În *Bibliografia critică selectivă* au fost înregistrate peste o sută de titluri de articole și note cu referință la opera și personalitatea lui Leon Donici. Grupajul de fotografii de la sfârșitul volumului întregeste informația despre scriitor, atât cea care ține de biografie (părinți, frați, surori, prieteni etc.), cât și cea referitoare la creație (anturaj literar, copertile cărților publicate, ale revistelor la care a colaborat ș.a.).

În transcrierea textelor s-au aplicat regulile ortografiei actuale, respectând particularitățile de limbă ale autorului sau caracteristice epocii, inclusiv în cazurile când au fost modificate unele grafii și operate unificări considerate ca absolut necesare. Datorită caracterului special al operei lui Leon Donici, scriitor de limbă rusă care trece într-un interval foarte scurt la utilizarea limbii române, s-a optat pentru menținerea unor forme de limbă specifice unei asemenea situații particulare. A fost însă modernizată punctuația, evident numai în contextele lipsite de relevanță stilistică. S-a procedat la corectarea tacită a greșelilor de tipar și a altor neglijențe tipografice.

Editura

NOUL SEMINAR

(roman)

Traducere din rusește de G.M. IVANOV
București, Editura „Cultura Națională”, 1929

Traducere revizuită de Ana-Maria BREZULEANU, 2015

O dedic cu dragoste Fratelui – prietenului meu

I

E sâmbătă seara. În biserica din vecinătate, unde slujește tatăl meu, bat clopotele, greoaie, scumpe și melodioase. De undeva, din apropiere, de dincolo de casele de piatră, le răspunde ecoul vesel. Ca niște băiețândri zglobii, aleargă grabnic unul după altul sunetele voioase ale clopotelor mici cu vocea lor subțirică și, ca și cum ar râde, se împrăștie într-un răs vesel și dătător de bucurie. Dang-dang, dang-dang – ha-ha-ha-ha!

În camera mea e întuneric; în fața icoanei tremură luminița roșie a candeliei și din tresărirea aceasta pare că se mișcă și îmbrăcămintea aurită a icoanei. La noi, în tot locul, în toate odăile, ard întotdeauna candelile. Dacă au uitat să le aprindă, tata trece prin odăi cu mersul său greoi și apăsător și prinde a striga tare, în auzul casei întregi:

— Ia ascultați! De câte ori trebuie să vă spun că întotdeauna candelile trebuie să fie aprinse?!

După aceea bolborosește ceva, și eu aud exclamarea lui apăsată, supărată:

— T-ticăloșii!

Nu-l iubesc pe tata și nici el nu mă iubește pe mine. Întotdeauna m-a bătut crunt pentru fleacuri și se întâmplă câteodată și acuma să mă bată când e mânios... Iar eu nu mă pot împotrivi. Sunt mic de statură, slab, și mai ales mă tem de tata, mă tem de ochii lui liniștiți, clari și cruzi, mă tem de vocea lui aspră, răsunătoare și poruncitoare. Cu mine și cu surorile mele vorbește întotdeauna grosolan, tăios și foarte adesea sfârșește vorba cu noi luându-ne la bătaie. O bate și pe soră-mea. Într-o zi a venit mătușa la noi, plângea și spunea că o bătuse și pe mama mea moartă.

Dar când venea și altă lume, tatăl meu devenea cu totul altul. Cu enoriașii de vază el vorbește blând, amabil, surâzând; când slujește, se roagă teatral în fața prestolului, cădelnițează teatral și ține predici cu lacrimi în ochi. Lumea îl socoate un preot activ și bun. Ocupă câteva funcții onorifice,

predă religia la liceul de fete și are reputația unui profesor experimentat și talentat. Odinioară, e multă vreme de-atunci, a primit titlul de magistru în teologie și-i place, cu orice ocazie, să spună că e magistru. Când aduc note rele de la seminar, își mijește ochii disprețuitor și răutăcios și spune:

— Vai de tine, cap sec! Tatăl e magistru în teologie, iar fiul... un gură-cască!

Pronunță „gură-cască” răsunător, răspicat și cu greutate. Îi place societatea, se duce adesea la cunoscuți, vin și la noi oaspeți. Dar cu ceilalți preoți, cu dascălul, tata nu întreține relații, se ține țăntoș, îi consideră pe ceilalți preoți inferiori, iar pe dascăli nu-i lasă să intre mai departe de an-treu și-i tutuiește.

De la seminar vin acasă o dată pe săptămână, sâmbăta. Mi-e greu acasă, dar vin fiindcă... fiindcă la noi vine și liceana Verocika, prietena surorii mele celei mici, Pașa. Verocika! Am văzut puține femei, dar mi se pare că în lumea lui Dumnezeu nu se găsește una mai bună ca ea. O iubesc de trei ani, o iubesc cu sfințenie și gingășie, și când îmi amintesc de ea, de vocea ei, de mersul ei, de mișcările ei grațioase, mă simt, fără să știu de ce, și trist, și bucuros. O văd în fiecare săptămână, dar nu prea intru în vorbă, iar ea habar nu are că o iubesc. Când la masă îi ofer ceașca cu ceai sau zaharnița, îmi tremură mâinile, țin ceașca cu grijă, ca și cum în mâinile mele n-ar fi o ceașcă de ceai, ci o roză care își scutură petalele. Verocika râde de mine, de stângăcia și de sfiala mea și uneori mă întrebă:

— Ei, ce mai e pe la voi, la seminar?

Vreau să-i răspund, încep să tușesc ca să vorbesc tare și nestânjenit, dar încep a bâigui cu o voce seacă, înfundată, de parcă n-ar fi a mea:

— Nimic deosebit... Toate-s vechi...

Răspund așa aproape la toate întrebările Verocikăi, de aceea ea m-a poreclit: „Domnul nimic deosebit”. Vine, începe să râdă vesel și spune cu un glas răsunător și plăcut:

— Bună ziua, domnule nimic deosebit!

De la o sâmbătă și la alta, port în suflet cu atenție și sfințenie amintirea Verocikăi. Mi-e bine cu această amintire, sunt bucuros și simt ceea ce simte probabil omul care posedă o mare comoară despre care nimeni nu știe nimic.

Odată Verocika m-a chemat în camera surorii mele și, încrețindu-și fruntea, m-a întrebat cu seriozitate:

— Am auzit că la voi la seminar se știe bine istoria literaturii. Adevărat? Am bâiguit că da.

— Atunci iată ce... Asta e bine. N-ai putea dumneata să scrii o compunere pentru miercuri pe tema: „Idealismul și romantismul în literatura rusă de la începutul veacului al XIX-lea?” Ai putea?

— Pot.

— Te rog, draguțule, scrie-mi-o. Aș fi scris-o singură, dar n-am timp. Măine e o *soirée* la niște cunoscuți, poimăine mă duc la teatru. Îmi făgăduiești?

— Da.

— Mersi. Trimite-mi compunerea cu poșta. Îmi poți scrie chiar și o scrisoare. Îți dau voie.

O teză pentru Verocika! Ce fericire!... Am scris lucrarea, am început să scriu și scrisoarea, dar parcă mă trase cineva de mânecă... Cum s-o numesc în scrisoare? Verocika? Nu merge, mai ales că n-am niciun drept. Cu numele de botez și patronimicul, dar uitasem numele tatălui ei... M-am gândit mult, am rupt hârtia și în sfârșit am scris: „Vă trimit compunerea ce mi-ați cerut-o. Petre Sorokoletov”.

Iar peste două săptămâni, soră-mea mi-a adus o noutate ucigătoare:

— Știi că pentru compunerea pe care ai scris-o, Verocika a luat șapte cu minus, adică după notele voastre – trei cu minus¹. Profesorul a râs de ea.

— De ce? am întrebat, roșu de rușine și temându-mă să nu aud ceva și mai îngrozitor.

— Fiindcă ai scris neciteț, iar Verocika n-a transcris-o ea, ci a dat-o surorii celei mici. Iar asta în loc de „idealist” și „romantic”, a scris „medalist” și „romantoh”. Au râs toate fetele din clasă... „Medalist” și „romantoh”... Ha-ha!...

Am suspinat ușurat. Slavă Domnului, vina nu-i a mea.

Verocika nu s-a supărat pe mine și zâmbea ori de câte ori își amintea de „medalist” și „romantoh”. Probabil îi era rușine că n-a fost în stare nici măcar să-și transcrie singură compunerea. M-a invitat la ea, să-i fac o vizită cu Pașa, dar n-am să mă duc acolo. Tatăl Verocikăi e un doctor bogat, au întotdeauna oaspeți, se adună la ei tineret liber și voios, pe când eu îmi pierd firea printre străini, iar dacă trebuie să străbat salonul, când se uită cineva la mine mi se pare că o să alunec și o să cad. Apoi port o tunică lungă și grosolană de seminarist, cizme grele, parcă-s de lemn, și merg prin odaie tropăind ca un cal. Dumnezeu cu ei! Ce oaspeți sunt acolo?! Tata spusese odată în fața Verocikăi, când aceasta mă invitase la ea:

— Ce oaspete mai e și ăsta? Nu știe nici să se ridice, nici să șadă. Mai bine nu-l invitați. Seminarist!

Din nou bat clopotele. Trebuie să fie la „Lăudați-l pre Domnul”. Nu mă duc la biserică. Nu vreau. Nu mă mai pot ruga de mult, iar de pe icoane se uită acum la mine numai chipuri mute; îmi sunt străine, îndepărtate, și eu le sunt la fel. Stau liniștite în strălucirea clară a aurei luminoase, luminată de flăcările lumânărilor, răspândind mireasmă de tămâie cădelnițată. Oamenii se roagă chipurilor din icoane, varsă lacrimi, se prosternează înaintea lor, dar eu nu pot. Mă tem să-mi mărturisesc mie însumi lucrul acesta și-mi spun că nu mă duc la biserică fiindcă n-am chef, n-am dispoziția potrivită. Dar în sufletul meu e cu totul altceva, ceva întunecat, ceva înspăimântător și necunoscut. Bine, mă duc la biserică, dar acolo slujește tata, citește înduioșat Evanghelia și-și ridică ochii spre cer; eu însă știu că se prefacă, că nici el nu crede, cască pe furiș în altar și se uită la ceas: mai e mult până la sfârșit? Iar în altă biserică e același lucru. Nu știu sigur, poate mă înșel, dar am început să am bănuieli și să mă îndoiesc, nu mai cred nici în oficierea cucernică, nici în suspinele adânci, nici în ochii ridicați spre cer... Nu, ei nu se roagă lui Hristos. L-au înlocuit cu altcineva, cu unul străin, și-l dau drept Hristos. Cum seamănă cu fariseii din Evanghelia! „Se apropie de mine oamenii aceștia și cu gura Mă cinstesc, dar inima lor e departe de Mine...” Departe, Doamne, ce departe!

Închid ochii și văd biserica noastră parohială. Văd iconostasul aurit, înnegrit pe alocuri; în altar, în spatele prestolului, se află o ghirlandă strălucitoare de lumânări; corul cântă frumos și solemn: „Lăudați numele Domnului”, tata stă în mijlocul bisericii în stihar aurit și cu potcap, liniștit, măreț, netulburat; alături de el, diaconul se clatină de pe un picior pe celălalt și se scarpină atent în cap, ca și cum și-ar potrivi părul, iar în spatele lor – mulțimea, fețe roșii și asudate, suspine, mâini care fac semnul crucii, murmurul rugăciunii. Surorile mele stau în picioare: cea mare, Sonia, înaltă, o fată bătrână și durdulie care seamănă cu tata și este favorita lui. Stă și-și face semnul crucii, gravă, după cum se și cuvine unei fete de preot paroh, fără să-și încline capul; alături de ea – Pașa, micuță, slăbuță, palidă, semănând cu mama, se închină repede-repede, șoptind: „Doamne, Doamne, Doamne!...” Știu pentru ce se roagă ea. Se roagă ca azi tata să nu înjure, ca la liceu să nu ia vreo notă rea, ca în casă să fie liniște. Biet copil nevinovat și blând! Să-ți dea Dumnezeu cea mai mare, cea mai mare fericire!...

Dar ce fac acum cei de la seminar? Stau în rânduri tăcute, ca soldații, și, ținând isonul corului, cântă vocea a doua. În spatele unei coloane stă părintele inspector în sutană neagră; și-a scos potcapul și l-a așezat pe umărul stâng. Oh, părintele Varsonofie! Iar în rândul al doilea, la stânga, Dulăul îi povestește încetișor lui Tiflă despre fetele sale. Tiflă ascultă cu băgare

¹ Sistemul de notare rusesc e de obicei de la 1 la 5

de seamă, surâde și-și face cruce. Ia te uită, părinte Varsonofie! Amândoi rād în biserică! Cum e posibil? Scrieți în condica de bună purtare, faceți observații și spuneți că veți raporta superiorilor...

Iar lângă lada cu lumânări își face cruce și se închină până la pământ Lătură, mișcându-și buzele ca și cum ar rumega. Slujește, probabil, duhovnicul nostru, părintele Pavel. Un bătrân, simplu și amabil. Lungește vozglasurile cu voce liniștită și stinsă și ai impresia că dacă s-ar întoarce spre noi, s-ar uita pe deasupra ochelarilor și ar spune:

— Liniște! Nu faceți gălăgie! Ascultați cu evlavie! Doar vă găsiți în biserică!

Are șaptezeci și cinci de ani. Adeseori spune despre sine:

— Am fost preot de țară, am fost și preot militar, am fost și preot de curte, și iată că acum sunt duhovnicul duhovnicilor!

Bubuie vocea răsunătoare a diaconului, economul nostru, părintele Șaș: „Mântuiește Doamne, poporul tău...” bu-bu-bu-bu. Părintele Șaș se uită pieziș spre cântăreții din strană și le face cu ochiul: nu-i așa că vocile sună astăzi minunat? Și-a scos în afară pântecul imens și mișcător și-și mângâie mareața barbă roșcovană, despicală în două. Iar din strană, Fariseul îi șoptește:

— Părinte Șaș, să faci cinste cu o berică după vecernie!

Părintele Șaș îi dă cu tifla pe ascuns...

II

Vecernia se sfârșește, tata vine acasă și mă întrebă: am fost la biserică sau nu? Răspund că nu. Atunci el mă numește ateu nenorocit și liber-cugetător, eu îi dau replica și convorbirea se transformă în ceartă. Îmi vine să plec la seminar. Acolo-i lumină și zgomot, sunt conversații, colegi. Dar... dacă vine Verocika? Se aude soneria în coridor. O fi ea?... Nu, e Pașa. Intră, ușor îmbujorată de ger.

— Ai fost la biserică? mă întrebă.

— Nu.

— O să te certe tata.

— Să mă certe.

Pașa sună după servitoare.

— Pentru ce o chemi? întreb.

— Am nevoie de Fenea, să mă conducă. Mă duc la Verocika.

Acuma e clar că Verocika nu va veni la noi, că n-am s-o văd astăzi. Nimic nu mă mai ține acasă. Mai bine mă duc la seminar, la colegi.

Am condus-o pe soră-mea și am plecat mai departe. Ce seară minunată! Petele lăptii-trandafirii ale felinarelor, magazine luminate, lume pe stradă. Zăpada strălucește ca niște diamante minuscule, arde, se revarsă în scânteieri albastre sau roșii, ai crede că în fulgii albi, gingași și indiferenți ce s-au coborât pe pământ strălucesc culorile unui cer depărtat, luminos, și revărsarea roșie a apusului de primăvară. Pe lângă mine, în dreptul meu, merg oameni, se grăbesc undeva, nimeni nu se gândește la altceva, toți merg înainte, tot înainte, în ceața cenușie, în depărtarea cuprinzătoare.

La răscrucea a două străzi am dat de profesorii noștri de filosofie și matematică: Calul și Cârnel. Au trecut fără să mă observe, vorbind între ei. Despre amândoi umblă vorbe ciudate la seminar, fiindcă ei trăiesc retrași și fără să aibă legături cu ceilalți colegi. Despre ceilalți știm tot: când i-a fost trimisă lui Lătură pulpa de porc din sat, când a avut Gramofonul oaspeți, când a fost beat Sticletele și așa mai departe. Nu se știe însă nimic despre Cal și Cârnel. Se zvonește că se îmbată și se duc împreună la fete, dar asta n-a știut-o nimeni cu siguranță și nimeni n-a putut-o dovedi cu fapte. Iar semina-riștii vorbesc, fac presupuneri, dar fără certitudine, nu așa ca despre ceilalți.

Seminarul e situat departe, la marginea orașului, pe malul râului, în spatele cimitirului. Două drumuri duc acolo: unul apropiat, prin cimitir, și celălalt, ocolit, pe malul râului. M-am dus prin cimitir. Cărările sunt curățate și presărate cu nisip; brazii și pinii se înalță gătiți și acoperiți cu promoroacă, stau tăcuți și liniștiți, ca și cum ar fi murit și ei demult, demult, rămași de strajă în împărăția morților. Nu-mi place cimitirul. Știu că mănăstirea ia mulți bani pentru locurile de odihnă, că cei bogați zac mai aproape de biserică, în locuri de „rangul întâi”, iar cei săraci mai departe, lângă gard. Nici chiar moartea nu i-a egalat pe oameni, așa că morții bogați au mai multe privilegii decât cei săraci. În capelele deasupra mormintelor ard candelă, ai crede că sunt niște stele împrăștiate, verzi, roșii și albastre. Printre monumentele funerare se întind umbre înfricoșătoare, de parcă din gropi s-ar scula umbrele celor morți și ar colinda prin cimitir în ceas de noapte. Mă întreb ce rost au cimitirele, mormintele luxoase și încă multe altele? Oamenii trebuie să se gândească la cei vii, nu la cei morți, la viață, nu la moarte. Iar acolo, unde omul a devenit neputincios, s-a sfărâmat, unde se teme de moarte, fiindcă cu el vor muri și faptele sale, acolo se ridică monumente, cu inscripții, coroane, flori și grilaje.

Am trecut prin grădina Academiei de Teologie, o grădină lungă și veche. Și aici e liniște, de parcă ar domni moartea. Niciun sunet, nicio mișcare.

Dincolo de copaci, luminează ferestrele seminarului. De obicei, când te apropii de el, auzi de departe un vuiet neîntrerupt al cărui avânt încordat și puternic e prins între ziduri și strivit de ele. Acum e liniște. Probabil că seminariștii sunt încă în biserică sau la cină.

Seminarul e o clădire mare, înaltă, cu trei etaje. Pe laturi sunt două corpuri de casă cu câte un etaj, pentru profesori. De câte ori am stat în grădină, exact în acest loc, gândindu-mă la seminar cu mânie și dragoste. Îmi dau seama de ce îl urăsc, nu-mi pot explica însă de ce îl iubesc. Aici va rămâne pentru totdeauna o părticică din sufletul meu și de aici voi duce în inimă o rană veșnică și însângărată. Apropiindu-mă de poartă, simt cum mi se strânge inima și cum pătrunde în mine ceva nou, ceva străin, plăsmuit aici, între zidurile acestea, în odăile acestea luminate. Și nu mai sunt Sorokoletov, ci pur și simplu Cămilă. E porecla mea în seminar. Îmi voi vedea imediat colegii de care e înlănțuită viața mea, dar lor nu le pot spune nimic din ceea ce este atât de al meu, nici despre dorul care mă macină, nici despre Verocika sau orice altceva. O vorbă de-aș scoate... ar ști seminarul întreg, ar glumi, ar râde, mi-ar întoarce gândurile pe dos, le-ar îmbrăca în cuvinte josnice și în bârfeli și mi-ar arunca tot felul de înțepături, ca niște săgeți. Iar gluma de seminar e grea ca ciocanul fierarului și respingătoare ca o reptilă.

În antreu, unde răzbat înfundat vorbe și zăngănit de cuțite, stă pe un scăunel și pică de somn bătrânul și zbârcitul portar Mazepa, soldat în retragere, fost pe vremuri la Șipka împreună cu generalul Skobelev. E cavalier al Ordinului Sf. Gheorghe.

— Sunt la masă? întreb eu.

Mazepa se uită disprețuitor la mine și strecoară alene printre dinți:

— La masă!

Îi urăște pe toți seminariștii fiindcă l-au poreclit Mazepa, nu închid ușa după ei și strigă neîncetat. Când în seminar țipetele ating punctul culminant, Mazepa scuipă supărat și bombănește cu dispreț:

— Niște armăsari!

Mi-am scos paltonul în vestiar, unde miroase a ceva stătut și unde întotdeauna găsim țigări proaste, zece la patru copeici.

La cantină, de-a lungul meselor lungi, seminariștii iau cina. Sunt așezați după grad, începând cu cel mai înalt, cu clasa a șasea. Pe șervetul fiecăruia e tipărit un număr în negru intens. Îmi caut locul. Sunt într-un „lighean” cu Bufnița, Spinoza și Călugărița.

— Cămilă, ți-am tras-o la sorți porția! îmi strigă de departe Bufnița.

— Nu era bună de nimic, mă liniștește Spinoza, niște pârjoale amărate cu macaroane... Dar unde ai fost?

Mă așez. Nici nu apuc să răspund la întrebarea lui Spinoza și simt cum, în spatele meu, cineva își pune ușurel mâna pe umărul meu. Știu că e părintele inspector, dar nu mă întorc, ca și cum nu l-aș fi observat.

— Sorokole-etov, începe părintele inspector cu un glas behăit, de țap, de ce n-ai fost la vecernie?

— Am fost la biserica unde slujește tata, îi răspund fără să mă ridic în picioare, întorcându-mă numai cu fața spre el.

Când în timpul dejunului sau al cinei ne vorbește vreunul dintre „șefi”, n-avem voie să ne ridicăm în picioare. Se ridică numai favoriții părintelui inspector și „lingăii”.

Părintele tace.

— Părinte Varsonofie, întreabă Spinoza, privindu-l cu ochi fals inocenți, mâine avem liturghie?

— Întrebare absu-urdă! răspunde supărat părintele inspector. Da' de ce să nu fie?

— Credeam că poate nu se slujește mâine, cine știe de ce.

Alături de noi câțiva pufniră în râs.

— Ți-ai cerut voie de la cineva, Sorokole-etov? se înclină spre mine părintele.

— Nu.

— Foarte rău-u!... Te trec în condică!

Varsonofie se întoarce și pășește printre mese. Spinoza se strâmbă pe la spatele lui, își scutură chica și șoptește ca să fie auzit:

— O-o, blestematul! Iezuitule!

În cealaltă jumătate a sălii de mese, cu cheia în mână, merge dichisit viceinspectorul Sticlete și zâmbește. Se pare că a tras puțin la măsea și de aceea e bine dispus.

— Cântați rugăciunea! ordonă părintele inspector.

Se aude un scârțâit tăios pe suprafața smălțuită a băncilor lungi de stejar, apoi zgomotul se potolește și Fariseul cu vocea lui de bas, sonoră și minunată, începe rugăciunea:

— „Îți mulțumim, Ție, Hristoase, Dumnezeu nostru...”

Patru sute de voci prind a cânta tare, și sub cupola sufrageriei se revarsă, ca un torent mare și viu, rugăciunea seminariștilor. Spinoza, în picioare, se strâmbă și vâără Călugăriței în guler cocoloașe de pâine. Călugărița strânge din umeri, se uită împrejur și, temător, face cu ochiul în direcția inspectorului.